

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

w Warszawie

Recenzja dorobku naukowego

w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne

o. dr. Michałowi Mrozkowi OP,

w związku z Uchwałą Nr 81-2024/2025 Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 24 września 2025 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Michałowi Mrozkowi OP w dziedzinie nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne przedstawiam recenzję dorobku naukowego Habilitanta.

Zgodnie z Art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668) określającym warunki nadania stopnia doktora habilitowanego, recenzja zawiera ocenę całości dorobku naukowego ze szczególnym uwzględnieniem głównego osiągnięcia wskazanego przez Habilitanta, jego aktywności dydaktycznej, popularyzującej naukę i organizacyjnej oraz wniosek końcowy.

1. Zyciorys naukowy Habilitanta

Ojciec dr Michał Mrozek OP po studiach filozoficzno-teologicznych w Krakowie uzyskał magisterium z teologii w 2001 roku w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie na podstawie pracy magisterskiej pt. : *Szczęście w nauce moralnej św. Tomasza z Akwinu, napisanej pod kierunkiem ojca prof. Wojciecha Giertycha OP.*

Licencjat kanoniczny uzyskał na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie w 2004 roku, na podstawie pracy: *The Structure of the Compendium Theologiae of St. Thomas Aquinas* napisanej pod kierunkiem prof. Charles’a Moreroda OP.

Stopień doktora nauk teologicznych uzyskał na podstawie decyzji Wydziału Świętej Teologii, Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie w 2010 roku; tytuł pracy doktorskiej: *Finis ultimus-beatitudo: The Principle of Christian Morality. The <Summa Theologiae> of St. Thomas Aquinas and <Veritatis splendor>*. Promotorem jej był prof. Władysław Edward Kaczyński OP.

Nostryfikacja dyplomu miała miejsce w Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie 21 czerwca 2012 r.

Habilitant od 2008 roku jest związany z Instytutem Tomistycznym w Warszawie, gdzie od 2013 do 2024 roku jest jego wicedyrektorem, a od 1 lipca 2024 dyrektorem. Instytut Tomistyczny został założony przez Polską Prowincję Zakonu Kaznodziejskiego w 1958 r. z inicjatywy kard. Stefana Wyszyńskiego. Pierwotnie jego działalność skupiała się na zbieraniu i porządkowaniu informacji na temat badań teologicznych na Zachodzie, co miało umożliwić polskim badaczom, żyjącym „za żelazną kurtyną”, kontakt z tym, co działo się w naukach teologicznych na świecie. Z czasem Instytut rozwinął własne projekty naukowe i wydawnicze, stając się głównym ośrodkiem badawczym polskich dominikanów.

Od 15 marca 2021 r. do 29 grudnia 2023 r. członek Rady Naukowej Instytutu De Republica. Instytut został powołany przez Prezesa Rady Ministrów w 2021 r. w celu prowadzenia wydawnictwa oraz organizację ośrodka badawczego, który miał za zadanie promować naukę polską w kraju i za granicą. Instytut został zlikwidowany 30 czerwca 2024.

Habilitant od 2020 do sierpnia 2023 r. oraz od 22 lipca 2025 jest dyrektorem Studium Dominicanum. Studium Dominicanum jest szkołą filozoficzno-teologiczną dla wszystkich, którzy pragną pogłębić swoją wiedzę na temat wiary i Kościoła.

Ojciec M. Mrozek od 2004 r. prowadził różne wykłady w Kolegium OO. Dominikanów w Krakowie. W 2023 roku został mianowany wykładowcą teologii moralnej i tomizmu w Kolegium. Jako mianowany wykładowca stał się regularnym pracownikiem Akademii Katolickiej w Warszawie ponieważ Kolegium dominikańskie jest afiliowane do tej uczelni. Akademia Katolicka w Warszawie ma prawa szkoły wyższej w Polsce.

2. Osiągnięcia naukowe

A. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego

M. Mrozek OP jest zainteresowany przede wszystkim szeroko pojętym tomizmem, zarówno w wymiarze filozoficznym jak i teologicznym, co jest niewątpliwie w dużej mierze, owocem jego formacji dominikańskiej, odbytych studiów na dominikańskim Uniwersytecie w Rzymie, ale pewnie i osobistej pasji.

Pokaźny dorobek naukowy Habilitanta po doktoracie składa się z monografii, którą wskazał jako główne swoje osiągnięcie oraz 26 artykułów, z których 14 stanowi rozdziały monografii wieloautorskich. Jeden z artykułów ma charakter współautorski. Pozostałe artykuły zostały opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych. Cztery artykuły zostały opublikowane w językach obcych. Sporządził korektę naukową 3 książek. Przygotował 5 tłumaczeń tekstów św. Tomasza z Akwinu z języka łacińskiego oraz rozbudowane wprowadzenia do nich, co zostało opublikowane jako rozdziały w monografiach zbiorowych.

B. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako swoje główne osiągnięcie naukowe sam Habilitant wskazał i przekazał do oceny bardzo obszerną, (a nawet za obszerną), książkę pt. *Habitus. Klucz do teologii moralnej <Summy teologii> św. Tomasza z Akwinu*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 2025, ss.590. Recenzje wydawnicze napisali: dr Wojciech Giertych OP, prof. Angelicum, Teolog Domu Papieskiego oraz dr hab. Piotr Lichacz, prof. IFiS PAN.

Już pobieżne zapoznanie się z książką habilitacyjną oraz jej tytuł może rodzić nadzieję, że będzie ona stanowić dostrzeżenie i poważne potraktowanie zalecenia Soboru Watykańskiego II zawartego w Dekrecie o formacji kapłańskiej *Optatam totius* (nr 16), zobowiązującego do odnowy i udoskonalenia teologii, a szczególnie teologii moralnej, wymienionej z nazwy w dokumencie. Taka wstępna refleksja zachęca do poważnego, ale i życzliwego potraktowania wysiłków autora monografii. To zalecenie zawarte we wspomnianym Dekrecie soborowym znajduje swoje potwierdzenie i uszczegółowienie później w encyklice Jana Pawła II *Fides et ratio*, (nr 101), w której padają słowa: „również filozofia powinna dla dobra i dla postępu ludzkiej myśli odbudować swą więź z teologią”. Rozwijają one przekonanie Papieża Polaka, wyrażone także w encyklice, o niezbędności dobrej filozofii dla teologii moralnej.

Ujmowanie w taki sposób problemów badawczych, również w teologii, koresponduje także ze wskazaniem papieża Franciszka, (żeby to zauważyć u kresu jego pontyfikatu, już nawet po jego śmierci), zawartymi w Konstytucji Apostolskiej *Veritatis Gaudium*, poświęconej nowemu paradygmatawi studiów teologicznych. Pośród czterech głównych kryteriów odnowy wskazuje on na konieczność badań inter- i transdyscyplinarnych, gdy pisze: „Chodzi o zaoferowanie, za pośrednictwem różnych programów proponowanych przez studia kościelne, wielu osiągnięć naukowych odpowiadających wielopostaciowemu bogactwu rzeczywistości w świetle wyzwolonym przez wydarzenie Objawienia, które byłoby jednocześnie harmonijnie i dynamicznie zebrane w jedności jego transcendentnego źródła oraz jego historycznej i metahistorycznej intencjonalności,(...) Ta zasada teologiczna i antropologiczna, egzystencjalna i epistemologiczna ma szczególne znaczenie i winna ukazać całą swą moc nie tylko w obrębie systemu studiów kościelnych: zapewniając im zarówno spójność jak i elastyczność, organiczność wraz z dynamicznością; ale także w relacji do rozdrobnionej i nie rzadko zdeintegrowanej dzisiejszej panoramy studiów uniwersyteckich oraz niepewnego, konfliktowego lub relatywistycznego pluralizmu przekonań i opcji kulturowych" (*Veritatis gaudium*, nr 4).

Sądzę, że warto taką perspektywę, nawet gdyby ona nie tkwiła w głowie Habilitanta w czasie, gdy poszukiwał tematu do swojej książki habilitacyjnej, wziąć pod uwagę w obecnej ocenie. Czy tego typu rzeczywistość znajduje tutaj, choć w jakiejś mierze swoje urzeczywistnienie? Czy wiara i rozum spotykają się w jego rozważaniach, aby okazywać sobie wzajemną pomoc? (Por. *Fides et ratio*, nr 100). Czy da się spotkać dodatkowo teologii z naukami szczegółowymi, na kanwie nauczania Akwinaty?

Strukturę monografii tworzy 5 części zawierających w sobie 10 rozdziałów. Całość poprzedzona jest wprowadzeniem, a podsumowana zakończeniem. Poszczególne części zostały zatytułowane:

Wprowadzenie

- I. Kontekst historyczny
- II. Metafizyczna konfiguracja pojęcia *hèxis-habitus*
- III. Poznanie *habitusów* i ludzkiej natury

IV. Habitus jako zwornik moralności

V. Zwieńczenie

Zakończenie

Jako główny cel postawiony przed podjętymi badaniami autor wskazuje wyeksponowanie, jego zdaniem zagubionego pojęcia, które jest absolutnie konieczne dla zrozumienia nauczania moralnego *Summy teologii*, a mianowicie pojęcia habitus. Autor z naciskiem podkreśla, że pod takim kątem nikt jeszcze teologii moralnej Akwinaty nie badał, a pojęcie habitus ma stanowić klucz do jej właściwego zrozumienia. Habitus bowiem ma pozwolić powiązać ogólny opis człowieka wynikający z Tomaszowej antropologii filozoficznej i teologicznej z ludzkimi władzami, które są fundamentem dla podejmowanego przez człowieka działania.

Dla teologii moralnej to właśnie działanie ludzkie stanowi podstawę wszelkich jej ocen wywodzonych z objawienia. Habilitant stawia więc w samym centrum poszukiwań możliwości zrozumienia teologii moralnej Akwinaty właśnie pojęcie habitusu. A ta kwestia, choć tak doniosła, nie znalazła dotąd kompleksowego opracowania. Stąd, jak sam uważa, doniosłość i niepowtarzalność podjętych przez niego badań i zaprezentowania ich w monografii.

Po bardzo drobiazgowych analizach terminologicznych i filologicznych autor przedstawia szereg bardzo szczegółowych rozumowań i porównań natury filozoficznej, które mają precyzyjnie opisać czym jest habitus i usytuować go na tle Tomaszowego traktatu o habitusach. Trzeba jednak zaznaczyć, że to, co w XIII wieku było oczywiste, powszechnie znane i nie wymagało dalszych uzasadnień dziś dla nas już takim nie jest. Zmiana paradygmatu moralności sprawia, że dla zrozumienia koncepcji Akwinaty potrzeba poszukiwania nowych metod dotarcia do ich konkretnych znaczeń. Habilitant stawia tutaj następującą diagnozę: w ten sposób moralność traci swoje „osadzenie” w analizie ludzkich władz oraz w specyfice ich działania. Rozróżnienie dobra i zła przestaje być kwestią mądrości i wewnętrznego zrozumienia ludzkiej natury i doskonalącej ją łaski Bożej. Dobro i zło stają się kwestią woli Bożej. Zaczyna dominować duchowość, która niemal odcina się od tego, co naturalne.

Trzecia część została poświęcona analizie metodologicznej i epistemologicznej w odniesieniu do moralistyki Akwinaty, aby jeszcze precyzyjniej zobaczyć miejsce i rolę habitusów w całości systemu ludzkiej moralności. Człowiek, zdaniem Tomasza, dochodzi do prawdy wychodząc od doświadczenia zewnętrznego i zmysłowego oraz na podstawie dostępnych mu bezpośrednio

doświadczeń działań wewnętrznych – świadomości, wyborów czy uczuć. Te akty oraz ich przedmioty wraz z refleksją nad nimi pozwalają mu dotrzeć do zrozumienia istoty i natury zarówno otaczającego nas świata jak samego siebie. W ten sposób człowiek dochodzi do ugruntowanej wiedzy i pozostałych cnót intelektualnych. Od prawdy zależy natomiast zakres ludzkiej wolności, która stanowi wręcz fundament moralności chrześcijańskiej.

Za centralną w prezentowanych rozważaniach autor uważa czwartą część swojego dzieła. Najbardziej obszerna część pracy została poświęcona zagadnieniu przybliżenia schematu cnót i wad w kontekście pojęcia habitus. Chodzi tutaj zwłaszcza o ukazanie cnót teologalnych i kardynalnych (rozdziały 8-9). W przypadku każdej z cnót Akwinata analizuje jej podmiot, przedmiot oraz akt. Są to bowiem elementy strukturalnie ze sobą powiązane. Ta część opracowania stała się właściwie rozbudowanym i szczegółowym komentarzem do analogicznej części Sumy teologicznej św. Tomasza. Kolejno teologalne cnoty: wiary, nadziei i miłości oraz cnoty kardynalne: roztropność, sprawiedliwość, męstwo i umiarkowanie znajdują tutaj swoje rozbudowane opisy na tle pojęcia habitusu. Ta część książki habilitacyjnej stanowi właściwie szczegółowy komentarz do dzieła Akwinaty i nawet spowodowała, że dzieło Habilitanta stało się mniej analizą a bardziej *Summą o Summie teologii* św. Tomasza z Akwinu.

W V części oryginalnie zatytułowanej „Zwieńczenie” autor przedstawia to, co stanowi pełnię życia chrześcijańskiego. Jego zdaniem, Tomasz z Akwinu ujmuje to syntetycznie jako drogę błogosławieństw oraz przynoszenie owoców darów Ducha św. Wiążąc ze sobą teologiczne pojęcia błogosławieństw i owoców Ducha Świętego oraz koncepcję urzeczywistnienia Tomasz wieńczy swoją refleksję nad naturą najdoskonalszych ludzkich działań. Zwieńczeniem staje się refleksja, która wskazuje na niejako naturalne prowadzenie i konieczne przejście od moralności do duchowości. Taki jest przecież cel pracy nad sobą każdego chrześcijanina.

Habilitant podkreśla, że w omawianym tomie starał się w kompleksowy i spójny sposób zebrać razem częściowe i rozproszone odkrycia na temat habitusu, ponieważ jest to złożone zagadnienie. Tym bardziej trzeba próbować poszukiwać sposobów jego zrozumienia ponieważ Tomaszowe ustosunkowanie się do tych problemów stoi u samych podstaw jego rozważań moralnych. Autor stawia tutaj tezę, że właściwe ujęcie tych zagadnień jest kluczem do zrozumienia całego Tomaszowego nauczania o moralności. Święty Tomasz podkreśla, że ukierunkowanie habitusu do działania wynika wprost z jego istoty. Habitus jako pierwszy

gatunek jakości podlega kryterium dobra i zła. Oznacza to, że rzeczywistość ta sama z siebie odnosi się do odpowiedniości lub nieodpowiedniości względem natury rzeczy.

Jeśli chodzi o stronę formalną opracowania, to warto podkreślić, że Habilitant posługuje się poprawnie metodą analizy i syntezy. Korzysta też obficie z metody historycznej. Książka zawiera bardzo rozbudowaną warstwę filozoficzną do tego stopnia, że kilkakrotnie zastanawiałem się, czy nie byłoby słuszniej wystąpić z nią o habilitację w zakresie filozofii, a konkretniej tomizmu. W ramach teologii i to teologii moralnej trzeba ją zaliczyć do historii teologii moralnej, a szkoda. Myślę także, że wyznaczono także zbyt szeroki tematycznie zakres problematyczny dla tego opracowania, co spowodowało powstanie bardzo dużego tomu i to tomu skierowanego zwłaszcza do wysoko wyspecjalizowanych tomistów. Przeciętny moralista chyba nie będzie aż tak intensywnie poszukiwał dzisiaj tak drobiazgowego opracowania Tomaszowej *Summy teologii*.

Myślę, że także dla popularyzacji myśli Akwinaty, korzystniejszym byłoby położenie znacznie większego nacisku na ukazanie aktualności jego dorobku dzisiaj, niż dociekanie jedynie zależności w ramach jego systemu. Niewątpliwie św. Tomasz z Akwinu był geniuszem swojego czasu, ale upłynęło już osiem wieków od zaprezentowania przez niego jego wielkiego dorobku tak filozoficznego, jak i teologicznego. Dlatego, moim zdaniem, potrzeba poszukiwać nowych metod dla skutecznego zaprezentowania dzisiaj tego wielkiego geniuszu. Dlatego proponuję nieśmiało, by kierować swoje opracowania do szerszego grona niż jedynie wysoko wyspecjalizowanych tomistów. Nie wolno dzisiaj zamykać się w tak wąskim kręgu. Papież Franciszek wskazywał wyraźnie na konieczność dialogu, także teologicznego we współczesnej rzeczywistości. Ukazanie możliwości dialogowania dzisiaj z myślą Doktora Anielskiego to, moim zdaniem, wielka szansa kontynuacji badań Habilitanta i jego przedsięwzięć naukowych w przyszłości. Może właśnie wskazanie w tej pracy habitusów jako klucza do zrozumienia całości teologii moralnej św. Tomasza przyczyni się do znacznego posunięcia do przodu teologicznego dialogu, niezbędnego dla Kościoła dzisiaj.

To bardzo cenne, że Habilitant przygotował indeks osobowy (s.565-571) i indeks rzeczowy (s.572-586), który jest zawsze bardzo pomocny w odbiorze tego typu publikacji, a w polskiej literaturze naukowej raczej rzadko spotykany. Trzeba docenić poświęcenie dodatkowego czasu i wysiłku na przygotowanie tych indeksów. Świadczy to bardzo pozytywnie o solidności jego warsztatu naukowego.

Opracowanie o. Mrozka zawiera właściwie opracowany i precyzyjny wykaz literatury (s. 548-562), choć brakuje w nim pierwszego członu bibliografii, typowej dla prac teologicznych jakim są dokumenty Kościoła, przynajmniej te, które są związane bezpośrednio z problematyką poruszoną w pracy. Jedynie w bardzo nielicznych przypadkach pojawiają się tu pewne przeoczenia czy niekonsekwencje. Może tylko warto byłoby bardziej wykorzystać w przypisach literaturę współczesnych tomistów, zwłaszcza tych mniej konserwatywnych, aby pokazać, że spuściznę św. Tomasza da się prezentować z różnych punktów widzenia.

Wyciągając wnioski z tej części recenzji jednoznacznie stwierdzam, pomimo pewnych uwag krytycznych, że osiągnięcie naukowe dr. Michała Mrozka OP przedstawione w opublikowanej w wydawnictwie znajdującym się w wykazie wydawnictw ministerialnych monografii pt. **Habitus. Klucz do teologii moralnej św. Tomasza z Akwinu (Toruń 2025)** jako podstawa do nadania stopnia doktora habilitowanego **stanowi oryginalny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologicznej, zwłaszcza w historię teologii moralnej**. Wpisuje się ono w dotychczasowe dziedzictwo naukowe dyscypliny, a zarazem **stanowi novum w zakresie filozoficznych i teologicznych badań nad ludzkim działaniem moralnym i nad człowiekiem jako jego podmiotem i nad zdobywaniem doskonałości jako drogą do ostatecznego celu człowieka**. W związku z tym, zgodnie z Art. 219, ust. 1 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 1668, może ono stanowić podstawę do nadania jej autorowi **stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne**.

C. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Jak zaznacza sam habilitant w jego artykułach da się odnaleźć dwa nurty badawcze. Pierwszy stanowią publikacje, zwieńczone ostatecznie książką habilitacyjną, skoncentrowane na analizie pojęcia habitus oraz związane z szeroko pojętym piśmiennictwem św. Tomasza z Akwinu oraz źródeł piśmiennictwa Akwinaty. I ten nurt badań Habilitanta trzeba niewątpliwie uznać za zasadniczy, gdyż dotyczy większości artykułów. Nurt tomistyczny jest zdecydowanie dominujący w dorobku Kandydata. Jak sam to określa ten typ zainteresowań zawdzięcza już pracy nad doktoratem w Rzymie, publikacji doktoratu oraz przygotowaniu obszernej prezentacji swojej dysertacji doktorskiej w języku polskim.

Autor bardzo wyraźnie i często ukazuje w nich związek teologii z filozofią, co idzie po linii zaleceń dla odnowy teologii z soborowego dekretu *Optatam totius* nr 16. Szkoda może, że o odnowie teologii moralnej w kontekście spuścizny Tomaszowej wprost nie pisze. Brakuje jednak wyrażenia także przekonania o konieczności, w dobie dzisiejszej, korzystania z wyników nauk szczegółowych, co może bardzo pomóc wzbudzić zainteresowanie teologią i myślą Akwinaty u tych, którzy zupełnie do niej nie docierają, natomiast przejawiają duże zainteresowanie i wiedzę w odniesieniu do tamtych nauk. Wydaje się, że Habilitant raczej takiej konieczności nie dostrzega, a nawet przejawia pewien lęk przed poszukiwaniem tego rodzaju relacji interdyscyplinarnych, co dobrze obrazuje opublikowany tekst: „Pułapki naukowego dogmatyzmu”. Jednocześnie jednak w książce habilitacyjnej da się znaleźć odnośnik odsyłający wprost do pozycji zachęcającej do doceniania tego rodzaju związków i to w odniesieniu do badania dzieł Tomaszowych. Chodzi mi tutaj o pozycję: Antonino Stagnitta, *La fondazione medievale della psicologia. Struttura psicologica dell'etica tomista e modelli scientifici contemporanei. Passioni, frustrazioni e depressione, virtù*, Bologna, Edizioni Studio Domenicano, 1993. Myślę, że wzięcie pod uwagę tego rodzaju wskazań może wzbogacić także badania tomistyczne Habilitanta, nie mówiąc o poszukiwaniach teologicznomoralnych.

Jeśli chodzi o treść artykułów w tym nurcie badań to dominującym zagadnieniem pozostaje tutaj systemowa analiza roli i funkcji habitus oraz powiązanych z nim cnót i wad w strukturze Tomaszowej teologii moralnej. Temat ten znajduje liczne rozwinięcia w ramach bardziej szczegółowych problemów, takich jak klasyfikacja habitusów, ich związek z władzami duszy, relacja między cnotą a grzechem, czy powiązanie cnót naturalnych z darami nadprzyrodzonymi. Osobną, lecz ściśle powiązaną dziedzinę stanowi refleksja nad zagadnieniem szczęścia i celowości jako kluczowych elementów antropologii i etyki Akwinaty.

Oto szczególnie ważne spośród tekstów tego nurtu badań:

- „Aristote and Aquinas on Habitus as Relation or Quality”, artykuł napisany razem z Philippe-André Holzerem OP, przyjęty do druku w monografii *Vetera novis augere II*, Urbaniana University Press, Roma;
- „A Universal Scope of Virtue and Vice Ethics”, w: *Contemporary Ethics*, ed. Anna Bugajska and Piotr Swiercz, Series Social Dictionaries, ed. Wit Pasierbek, Bogdan Szlachta, Ignatianum University Press, Kraków 2024, s. 315-332;

- „Modelowy opis relacji między mózgiem, umysłem i duszą: Dualizm pokartezjański a św. Tomasz z Akwinu”, [w:] *Mózg-umysł-dusza. Spór o adekwatną antropologię*, red. Karol Jasiński, Zdzisław Kieliszek, Marian Machinek, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2014, s. 141-158;
- „Relacja pomiędzy pojęciem ‘dyspozycja’ (habitus) oraz ‘cnota’ (virtus) w obrębie Traktatu o cnotach św. Tomasza z Akwinu (Summa Theologiae, I-II, q. 49-70)”, w: *Sprawności moralne jako przedmiot refleksji wychowawczej*, red. Iwona Jazukiewicz, Ewa Rojewska, Szczecin 2018: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 13-32;
- „Relacja między teologią i filozofią a nauką w ujęciu arystotelesowsko-tomistycznym”, *Studia Nauk Teologicznych PAN*, 2023 (18) s. 231-258;
- „The Use of Scripture in the Summa Theologiae of St. Thomas Aquinas (Q. 49-70 Ia-IIae)”, w: *Towards A Biblical Thomism. Thomas Aquinas and the Renewal of Biblical Theology*, ed. Piotr Roszak, Jürgen Vijgen, EUNSA (Ediciones Universidad de Navarra, S.A.): Pamplona, 2018, s. 61-96;

Na szczęście da się wyróżnić jeszcze drugi nurt badawczy w dorobku Habilitanta, który określa sam siebie jako moralistę. Za tę ścieżkę poszukiwań naukowych można uznać artykuły dotyczące fundamentalnych założeń teologii moralnej oraz zagadnień dotyczących kwestii z zakresu teologii moralnej szczegółowej. Wśród tego rodzaju tekstów da się znaleźć co prawda tylko jeden i to popularyzatorski, na temat teologii papieża Franciszka, choć nauczanie moralne, zwłaszcza nauczanie społeczne, tego pontyfikatu było bardzo rozbudowane, a rozwój naukowy habilitanta w dużej mierze przebiegał w trakcie trwania tego pontyfikatu.

Omawiany artykuł dotyczy porównania dokumentów dotyczących małżeństwa chrześcijan, a konkretniej, sytuacji rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach. Habilitant określający sam siebie jako teologa tradycyjnego i konserwatywnego, co rzeczywiście nie aż tak trudno da się zauważyć, deklaruje w tekście, że przychylił się ku rozwiązaniu zaproponowanemu przez Jana Pawła II w adhortacji *Familiaris consortio*. Może to budzić pewne zdziwienie, ponieważ to właśnie adhortacja papieża Franciszka *Amoris laetitia* odsyła swoją propozycją do czasów jeszcze dawniejszych, a mianowicie do czasów Kościoła jeszcze niepodzielonego, który wytworzył dwa odmienne sposoby reakcji w stosunku do takich sytuacji nieregularnych na chrześcijańskim Wschodzie i Zachodzie. Zachodni sposób jest nam powszechnie znany. Wschodni

chrześcijański w odniesieniu do rozwiedzionych pozwalał w stosunku do określonej pary małżeńskiej, po wnikliwym rozeznaniu podejmować Synodowi z biskupem na czele, każdorazowo jednostkową decyzję, co do przyszłości tych ludzi. Jeśli rozeznanie wykazywało, że za rozpad związku jest odpowiedzialna tylko jedna strona, to znaczy doszło do sytuacji porzucenia współmałżonka, czyli do zadania już cierpienia z powodu niesprawiedliwości jakiego doświadczyła strona porzucona, by nie okazywać jeszcze dodatkowej surowości Kościoła, Synod mógł pozwolić na zalegalizowanie liturgiczne powtórnego związku stronie pokrzywdzonej, choć ceremonia drugiego związku była pozbawiona obrzędu koronacji nowożeńców jak to ma miejsce w liturgii wschodniej. W ten sposób nawiązywano do przymiotu miłosierdzia Bożego nie odchodząc od przekonania o nierozzerwalności małżeństwa chrześcijańskiego. Zabiegi papieża Franciszka mogłyby także w ten sposób przyczynić się do ponownego odkrycia tej starodawnej tradycji wschodniej, a przez to także do ponownego oddychania przez Kościół, jak to ujmował Jan Paweł II, obydwojema płucami. A więc nie jakaś nowinka, tylko powrót do starej tradycji i nawet dla konserwatywnych może się tutaj znaleźć zachęta do poszukiwań teologicznych. A myślę, że teologia nie powinna być ani konserwatywna, ani progresywna. Ona powinna poszukiwać prawdy, a kierować się i przekonywać zarówno tych konserwatywnych, jak i tych progresywnych by znajdowali drogę do Chrystusa i składali swoim życiem o Nim świadectwo.

Da się jednak znaleźć w opublikowanych w punktowanych czasopismach naukowych szereg ciekawie opracowanych tematów, które dotyczą współczesnych problemów moralnych wymagających pogłębiającej je analizy. Zaliczyć do nich można takie problemy jak: ciągle dopiero kształtująca się etyka służby publicznej, kwestia wolności słowa, moralny obowiązek poszukiwania prawdy i sprzeciwiania się kłamstwu i obłudzie czy kwestia sprawiedliwości, poczynając od uściślenia jej pojęcia.

Jako przykładowe ważne teksty drugiego nurtu badań Kandydata można wskazać następujące artykuły:

- „Cnota męstwa dawniej i dziś”, *Ateneum Kapłańskie* 166 (2016), s. 489-499;
- “Conscience as an Act of Practical Reason in Aquinas”, *Lumen* 9 (2021) 1-19;
- „Etyka służby publicznej”, [w:] *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. Mirosław Stec, Stefan Płazek, Wolters Kluwer, Warszawa, 2013, s. 132-168;

- Fundacja Pro Futuro Theologiae, Laboratorium Wolności Religijnej, publikacja tekstu „Pułapki naukowego dogmatyzmu”, 14 marca 2023;
- „Koniec prawdy absolutnej”, [w:] Przegląd Tomistyczny 18 (2012), s. 229-238;
- „Prawda – szansa czy zagrożenie?”, w: Współczesny kontekst chrześcijaństwa, red. Przemysław Artemiuk, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock, 2016, s. 59-76;
- „Teleologia encykliki Veritatis splendor św. Jana Pawła II w świetle Summy Teologii św. Tomasza z Akwinu (I-II, q. 18, a. 6)”, Studia Philosophiae Christianae 51 (2015) s. 39-66;
- „W naszym lesie też są wilki”, W drodze (2025) nr 2;
- „Założenia aksjologiczne wolności wypowiedzi i religii”, w: O wolności słowa i religii. Praktyka i teoria, red. Franciszek Longchamps de Bérier, Krzysztof Szczucki, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2016, s. 327-344.

Bardzo ważną i dużą część dorobku naukowego dr. M. Mrozka OP stanowi jego udział w sympozjach i konferencjach naukowych, a zwłaszcza wygłoszone na nich referaty. Habilitant uczestniczy aktywnie zwłaszcza w sesjach naukowych związanych z problematyką tomistyczną zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Współpracuje on z kilkoma ośrodkami naukowymi prowadzącymi badania o takim profilu. Są to: Angelicum w Rzymie, Instytut Tomistyczny w Utrechcie, ośrodki w Pampelunie, Barcelonie, Wiedniu oraz Toruniu. Za szczególnie dla siebie cenne uważa dwie konferencje międzynarodowe zorganizowane przez dominikanów: w Warszawie w 2010 roku oraz w Waszyngtonie w 2013 roku. W czasie po doktoracie Habilitant uczestniczył w 27 konferencjach naukowych z czego 11 miało charakter międzynarodowy. Wygłosił na konferencjach 21 referatów (z czego 11 w językach obcych, po angielsku i po włosku). Na wielu konferencjach był poproszony o wygłoszenie referatu i późniejszej jego publikacji w formie artykułu naukowego. Rozmiar tej formy działalności naukowej Kandydata budzi podziw i stanowi pokaźną część jego zaangażowania w nauce. Przyczyniło się to w znacznej mierze do jego osobistego rozwoju naukowego. Habilitant był także współorganizatorem konferencji naukowych jako dyrektor Instytutu Tomistycznego. Zorganizował 11 seminariów lub spotkań naukowych.

M. Mrozek OP jest bardzo zaangażowany w popularyzację wiedzy teologicznej i filozoficznej. Powadzi spotkania i wykłady w ramach dominikańskiej Szkoły wiary działające przy klasztorach

w Białymstoku, Gdańsku, Rzeszowie, Poznaniu, Warszawie (Freta i Służew), Katowicach, a także inne cykle wykładowe skierowane do osób świeckich zainteresowanych tematyką teologiczną i filozoficzną, organizowane. w Białymstoku, Płocku czy Piotrkowie Trybunalskim. Opublikował także 11 tekstów popularyzatorskich z zakresu teologii i filozofii. W latach 2012-2018 prowadził wykłady w ramach szkół letnich i spotkań formacyjno-naukowych. Wygłosił ponad 40 pojedynczych wykładów naukowych i popularnonaukowych na zaproszenie w różnych miejscach w Polsce.

Habilitant w dniach 2020.02.10-2020.03.12 odbył staż we Fryburgu Szwajcarskim w ramach Programu ISTAC, pod kierunkiem prof. Micheal'a Sherwina.

Był też promotorem 4 prac magisterskich, obronionych w Akademii Katolickiej w Warszawie.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę przedstawioną w niniejszej recenzji ocenę aktywności badawczej, współpracy międzynarodowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego Habilitanta, a także fakt, że osiągnięcie naukowe dr. M. Mrozka OP, które stanowi rozprawa: *Habitus. Klucz do teologii moralnej św. Tomasza z Akwinu* spełnia wszystkie warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.), jednoznacznie stwierdzam, że Habilitant spełnia wszystkie wymogi stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Uważam, że Habilitant jest dobrze przygotowany do pracy naukowej i potrafi ją samodzielnie prowadzić. Jego poszukiwania odznaczają się rzetelnością naukową, a w swoich badaniach posługuje się uznanymi w teologii metodami, przy czym nie ogranicza się tylko do jednej metody, ale preferuje metodologię komplementarną. Znacznym ułatwieniem w tej pracy jest z całą pewnością jego znajomość języków obcych w tym łaciny. Można także żywić nadzieję, że jako wykładowca teologii moralnej, Habilitant rozszerzy swoje pisarstwo teologiczne o nowe problemy moralne, zwłaszcza te z zakresu życia społecznego z analizą nauczania papieża Franciszka oraz obecnego Ojca świętego włącznie.. Niewątpliwym i ważnym atutem Habilitanta jest także umiejętność

popularyzacji teologii w dzisiejszych niełatwych dla Kościoła czasach. Jest to szczególnie istotna postać odpowiedzialności teologów za kształt i losy Kościoła w Polsce. Oby Habilitant chciał z taką samą intensywnością kontynuować rozpoczęte przez siebie dzieło jako samodzielny pracownik nauki. Dzisiaj ta płaszczyzna działalności teologicznej jest, jak się wydaje, nie mniej ważna niż publikowanie ściśle naukowych tekstów, jeśli jest się obdarzonym takim charyzmatem. Taka bliskość teologii moralnej nie tylko filozofii, naukom szczegółowym, ale i życiu codziennemu jest istotnym znakiem czasu w dzisiejszej dobie. Stąd mój postulat pod adresem Habilitanta, aby coraz bardziej rozwijał swoje zainteresowania także dzisiejszą postacią teologii moralnej. Wnioskuje do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o dopuszczenie dr. Michała Mrozka OP do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

K. Stanisław Skabel